

ВІДГУК
*офіційного опонента,
доктора економічних наук, професора,
завідувача кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Дніпровського державного аграрно-економічного університету*

Халатур Світлани Миколаївни
*на дисертаційну роботу Кравчука Євгена Івановича на тему:
«Детінізація бюджетно-податкових відносин у системі
фінансової безпеки України»,
виконану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань
07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»*

1. Актуальність теми дисертації та зв'язок з науковими темами.

У сучасних умовах питання детінізації бюджетно-податкових відносин набуває особливої важливості, зважаючи на виклики воєнного стану, інституціональні трансформації економіки України та активізацію євроінтеграційних процесів. Актуальність цієї проблеми зумовлена системним негативним впливом тіньової економіки на фінансову безпеку держави, ефективність державної бюджетної політики та стійкість публічних фінансів. Нинішня ситуація сприяє формуванню макро- та мікроекономічних умов для розробки механізмів боротьби з приховуванням доходів платниками податків, ухиленням від сплати податків, використанням схем мінімізації податкових зобов'язань і неформальною зайнятістю населення. Такі явища спричиняють зменшення доходів державного та місцевих бюджетів, зростання їх дефіциту, збільшення податкового навантаження на громадян, а також послаблення фінансової стійкості країни. У результаті виникає загроза фінансовій безпеці держави, що ускладнює виконання нею оборонних, економічних та соціальних функцій. Детінізація бюджетно-податкових відносин виступає ключовим чинником підвищення фінансової безпеки країни. Це дозволяє забезпечити фіскальну стабільність та наповнення бюджету, знизити ризики, пов'язані з фіскальною політикою, зменшити залежність від зовнішнього фінансування дефіциту бюджету, створити більш справедливую податкову систему та

підвищити рівень довіри до державних інституцій. Особлива увага цьому питанню обумовлена необхідністю посилення економічної активності, розширення податкової бази та мінімізації тіньової економічної діяльності. У контексті бюджетних витрат важливо оптимізувати їх структуру, передбачивши збільшення фінансування оборони та соціального захисту в умовах воєнного стану. Для цього необхідними є посилення податкового контролю, впровадження цифрових технологій адміністрування податків і ризик-орієнтованих підходів у формуванні та реалізації фіскальної політики. Детінізація бюджетно-податкових відносин також є важливим аспектом інтеграції України до ЄС. Це потребує гармонізації податкового законодавства із європейськими нормами, реалізації директив щодо забезпечення прозорості у фіскальній сфері та боротьби з ухиленням від оподаткування на основі принципів BEPS. Важливо забезпечити конкурентоспроможність національної фінансової системи та економіки загалом. Для усунення бар'єрів інтеграції необхідно посилити боротьбу з тіньовим сектором. Соціально-економічне значення детінізації полягає у сприянні формуванню соціальної справедливості, більш збалансованому розподілу податкового навантаження, розвитку податкової культури, легалізації доходів та створенні сприятливих умов для прозорого підприємництва. Наукове вивчення цього питання має спиратися на інституціонально-управлінський підхід. Це включає розвиток комплаєнс-орієнтованих моделей управління бюджетними доходами і витратами, активне використання цифрових платформ для е-аудиту і е-декларування, вдосконалення механізмів адміністрування податків та впровадження програмно-цільового підходу до розподілу бюджетних коштів. Особливого значення набувають розробка заходів для підвищення ефективності бюджетно-податкової політики, зміцнення інституційної довіри до держави та адаптація фінансових механізмів України до стандартів ЄС.

Дисертацію виконано відповідно до державних науково-дослідних тем кафедри фінансів, обліку та оподаткування: «Функціональні складові моделі фінансового забезпечення сталого розвитку авіаційної галузі України» (номер

реєстрації 0119U103609, 01.2020 - 31.12.2023), у рамках якої дисертантом удосконалено механізми механізмів детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України, об'єктом якого є користування послугами повітряного транспорту та аеропортів; «Механізми фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення національної економіки» (номер реєстрації 0124U001523, 02.2024 - 31.12.2025), у рамках якої дисертантом запропоновано методичний підхід до механізмів детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення національної економіки.

2. Мета, предмет, об'єкт та методи дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретичних положень, методичних основ і практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України. Об'єктом дослідження виступають процеси механізмів детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України. Предметом дослідження є теоретичні, методичні основи і практичні засади удосконалення механізмів детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України.

Методами дослідження є: аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння та узагальнення, графічний, табличний, кореляційно-регресійний та трендовий аналіз. Інформаційною основою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, наукові періодичні видання України та інших країн, офіційні дані Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України, Державної служби статистики України.

3. Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретичних і науково-методичних положень щодо удосконалення механізмів детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки

України.

Удосконалення дефініції детінізації бюджетно-податкових відносин враховує сучасні інституціональні трансформації бюджетно-податкової системи, передбачає комплексне поєднання превентивних, стимулюючих і контрольних механізмів легалізації фінансових потоків, бюджетних доходів і витрат. Дефініцію фінансової безпеки національної економіки надано з позицій потреб детінізації національної економіки на основі мінімізації тіньових фінансових потоків, підвищення рівня бюджетно-податкової комплаєнтності та забезпечення прозорості фінансових відносин, що сприяє зміцненню дохідної бази бюджету та підвищенню ефективності державного управління.

Інструменти інституціоналізації детінізації бюджетно-податкових відносин базуються на інтеграції нормативно-правових, організаційно-економічних та цифрових інструментів забезпечення податкової прозорості. Вони передбачають посилення бюджетно-податкової комплаєнтності як форми добровільного та обов'язкового дотримання суб'єктами господарювання і населенням вимог бюджетного та податкового законодавства, що забезпечує своєчасне, повне та достовірне виконання податкових зобов'язань і ефективне використання бюджетних ресурсів.

Методичний підхід до детінізації бюджетно-податкових відносин враховують перерозподільні відносини, у рамках яких виділяються міжбюджетні трансферти, що забезпечують діалектичні зв'язки між Державним бюджетом України і місцевими бюджетами. Запропонований багаторівневий підхід до детінізації бюджетно-податкових відносин дозволяє отримати синергетичний ефект від поєднання зазначених чинників на макро-, мезо-, мікрорівні. Методичні рекомендації до оцінювання рівня детінізації бюджетно-податкових відносин ґрунтується на синтезі податкової дисципліни платників податків і бюджетної дисципліни розпорядників бюджетних коштів, який розглядає комплаєнс як податкову та корпоративну категорію.

Науково-методичні підходи до використання довгострокових інструментів детінізації бюджетно-податкових відносин на основі формування податкової культури та фінансової відповідальності платників податків базуються на засадах поведінкових фінансів, формування раціональних підходів до добровільної сплати податків. Перевагою пропонованого підходу до забезпечення фіскальної прозорості є використання системоутворюючого елемента детінізації бюджетно-податкових відносин, який забезпечує зниження інформаційної асиметрії між державою та платниками податків і мінімізує можливості для тіньових фінансових операцій.

4. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Теоретичні узагальнення, аналітичні висновки, рекомендації та прикладні розробки, представлені в дисертації Кравчука Євгена Івановича, є результатом самостійного дослідження автора. У наукових працях, опублікованих у співавторстві, здобувачеві належать постановка проблеми, формування концептуальної моделі дослідження, проведення аналітичних розрахунків, інтерпретація отриманих результатів та підготовка практичних рекомендацій. Висновки дисертації є обґрунтованими та повною мірою відображають основні результати проведеного дослідження.

Наукові положення, висновки та рекомендації, які містяться в дисертації Кравчука Є. І., є достатньо обґрунтованими, логічними та достовірними, що підтверджується використанням значного обсягу літературних джерел за темою дисертації, зокрема нормативно-правових актів України у сфері механізмів детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України.

5. Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях

Обсяг і якість публікацій відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України щодо здобуття ступеня доктора філософії. Основні положення,

висновки та рекомендації дисертаційної роботи знайшли належне відображення у наукових працях автора, що свідчить про достатній рівень їх апробації.

6. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота виконана на актуальну тему, характеризується належним теоретичним і методичним рівнем опрацювання досліджуваної проблематики. Використані в роботі ідеї, положення та результати інших авторів коректно відображені з відповідними посиланнями на джерела.

Тема, зміст та сформульовані елементи наукової новизни дисертації відповідають спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування». За обсягом, структурою та оформленням дисертаційна робота відповідає чинним вимогам Міністерства освіти і науки України, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

7. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних методик і рекомендацій щодо удосконалення бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки. Результати дисертації мають конкретне практичне застосування, що підтверджується відповідними довідками.

Департамент регуляторної політики та підприємництва Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України розглянув і схвалив зміст рекомендацій із удосконалення податкового регулювання фізичних осіб-підприємців (ФОП). В основу їх змісту покладено поняття «аналітична метрика», яке використовується для позначення описової статистики, індикаторів або показників діяльності ФОП, для кількісного та якісного опису і вимірювання показників ефективності їх оподаткування.

ТОВ «Майдпайлот» використовує методичні підходи до аналізу податкового навантаження та фінансових ризиків для розробки управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію проявів тіньових фінансових операцій та підвищення рівня фінансової дисципліни. Аудитор ФОП Буцегора Анна Олександрівна у процесі надання послуг використовує методичні підходи до ідентифікації та оцінювання ризиків тінізації податкових зобов'язань клієнтів; рекомендації щодо удосконалення аудиторської перевірки розрахунків із державою за податками і обов'язковими. Використання аналітичних інструментів оцінювання впливу тіньових фінансових операцій на фінансову безпеку підприємств-клієнтів сприяє зниженню аудиторського ризику, підвищує якість податкового консалтингу та податкового комплаєнсу. ТОВ «Універсальна страхова агенція-3» («УСА-3») / LLC Universal Insurance Agency-3 використовує методичні підходи до детінізації бюджетно-податкових відносин, спрямовані на підвищення рівня фінансової прозорості діяльності суб'єктів господарювання - клієнтів страхової компанії, удосконалення податкової дисципліни та зміцнення фінансової безпеки.

8. Осяг і структура дисертації

Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Зміст дисертації викладено на 182 сторінках друкованого тексту, включаючи 19 таблиць на 17 сторінках, 17 рисунків на 15 сторінках.

9. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу Кравчука Євгена Івановича, вважаю за доцільне звернути увагу на окремі дискусійні положення:

1. На стор. 29-30 дисертації запропоновано для упорядкування механізмів детінізації бюджетно-податкових відносин запропоновано запровадити публічний моніторинг фінансових операцій, а також ввести

«податок на розкіш» для боротьби з корупцією. Механізми «податку на розкіш» залишаються незрозумілими.

2. На стор. 62 формалізовано п'ять етапів формування бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки. Вважаємо, що бракує шостого етапу – розробка управлінських заходів за результатами оцінки ефективності бюджетно-податкових відносин.

3. На рис. 2.5 (стор. 113) – Фінансова прозорість у системі детінізації національної економіки – серед інструментів забезпечення прозорості наведено е-адміністрування. Доцільно було би надати більш докладну характеристику зазначеного інструменту, його переваги і недоліки порівняно з традиційним податковим адмініструванням.

4. У табл. 3.2 (стор. 154) наведено напрями інституціоналізації податково-кредитних відносин фізичних осіб. Доцільно було би створити аналогічну таблицю для юридичних осіб і провести порівняльний аналіз у частині загальних і специфічних ознак.

Висловлені зауваження та дискусійні положення мають рекомендаційний характер, не знижують наукової цінності дисертаційної роботи та не впливають на її загальну позитивну оцінку.

10. Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам.

Дисертація Кравчука Євгена Івановича на тему: «Ризик-орієнтоване управління банківським кредитуванням фізичних осіб» за актуальністю, ступенем новизни представлених результатів, їх наукової обґрунтованості, повнотою викладення в опублікованих наукових працях, рівнем виконання поставленого наукового завдання та володінням методологією наукової діяльності відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація відповідає галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого

року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

За результатами проведеного дослідження дисертаційна робота є завершеною науковою працею, а її автор - Кравчук Євген Іванович - заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи
та страхування Дніпровського державного
аграрно-економічного університету

С.М. Халатур

